

A 21. század tudományrendszere és a Virtuális enciklopédia-projekt alakulása 2003–2005 között

A 2003. év folyamán megkezdődtek a munkálatok az IHM–MTA együttműködés keretében létrejött *A 21. század tudományrendszere és Virtuális enciklopédia* című projekt kapcsán. 2003 júniusában a géntudományról, októberben a régészetről és a géntudományról, decemberben pedig a matematikával foglalkozó interdiszciplináris beszélgetések zajlottak le a vonatkozó tudományágak vezető képviselőinek bevonásával az MTA Székházában, tetemes nyilvánosság előtt (l. „Eseménynaptár”: www.fil.hu/tudrend/calendar.htm). A beszélgetésekről hangfelvételek, azok nyomán írásos dokumentumok készültek: „Tudományközi beszélgetések a genetikáról” címmel a géntudományi beszélgetés szerkesztett anyaga megjelent a *Világosság* 2003. szeptember–októberi számában, míg a régészeti beszélgetés anyaga a 2004. január–februári számban jelent meg „Tudományközi beszélgetések: régészet” címmel.

2003 júniusában megtörtént az „Aktuális” rovat munkatársainak felkérése. A „Mindennapi tudás” rovatot külön szakértő koordinálja. 2003. október végéig a virtuális enciklopédia tizenkét vezető szakértőjének felkérése történt meg, akiknek zöme már elkészítette a három évre tervezett címszavak listáját.

Szintén a 2003. évben készült el a virtuális enciklopédia fő nyitólapja, valamint a kiegészítő nyitóoldalak. Kialakításra kerültek az indulás hardver- és szoftver-feltételei, megtörtént az első mintegy 350 címdokumentum szerzőjének-karbantartójának felkérése, valamint elkészült mintegy 150 címdokumentum is.

Nyíri Kristóf projektvezető ezen időszakban tartott nyilvános előadásában – „New Information Technologies: Towards Knowledge Societies?” (2003. szeptember 13., Párizs, UNESCO); „Towards a Knowledge Society” (2003. október 21., Glasgow-i Egyetem); „Enciklopedikus tudás a 21. században” (2003. december 15., Mindentudás Egyeteme) – már megjelent a virtuális enciklopédia eddigi munkálatainak elméleti hozadéka.

2003. november 13-án az MTA Székházában sor került a Magyar Virtuális Enciklopédia (www.enc.hu) nyilvános bemutatójára.

2004-ben a virtuális enciklopédia felkért vezető szakértőinek száma huszonhatra emelkedett. Az enciklopédia, ezen belül az „Aktuális” és „Mindennapi tudás” rovatok is, mintegy 600 új címszóval bővült. A címszavak között szerepelnek azok is, amelyek az MTA Filozófiai Kutatóintézete és az MTA Nyelvtudományi Intézete, valamint az MTA Pszichológiai Kutatóintézete között megvalósult együttműködés keretében készültek. Ezen címszavak létrejötte messzemenően igazolja a virtuális enciklopédia munkálataihoz fűződő várakozásokat, többek között azt, hogy a projekt intenzív és folyamatos együttműködést hoz létre az Akadémia számos kutatóhelye között.

Az „Aktuális” rovat címszavaiból – például a 2004. május 4-i „tudóskivándorlás Amerikába”, amely május 19-én került a webre és aktualitását a National Science Foundation május 4-i jelentése adja – látható, hogy a Magyar Virtuális Enciklopédia nem-

csak tudományos, de tudománypolitikai ismeretterjesztésre is alkalmas. A „Mindennapi tudás” ÁLLAMPOLGÁRI JOGOK alrovatába felkerülő „politikai engedetlenség” címszó, melyhez az „Aktuális” rovat „polgári engedetlenség” címszava, ahhoz pedig a „Henry David Thoreau” filozófiai címszó kapcsolódik, bebizonyítja, hogy megvalósul a projekt résztvevőinek azon elképzelése, miszerint a friss és a gyakorlatban is eligazító információk időtálló elméleti tudásanyaggal ötvöződnek.

Ugyancsak ebben az évben készült el a nyitólap és a címdokumentumok új dizájnja, valamint egy webes adatbázis szoftver, amely a szerkesztés munkáját nagyban leegyszerűsíti. A grafikai megjelenítő szoftver 2004-ben több fázisú továbbfejlesztésen esett át.

Elkészült és a webre került több, a tudásegész és az enciklopedizmus problémájára vonatkozó elméleti tanulmány is (l. www.fil.hu/tudrend), valamint a Lipcsei Egyetemen elhangzott Nyíri Kristóf témába vágó és a projekt eddigi elméleti vonzatait feldolgozó nyilvános előadása „Einheit des Wissens: Der Aufbau einer virtuellen Enzyklopädie” címmel (2004. február 4.). A projekt munkatársai 2004. szeptember 20-án angol munkanyelvű kutatói szemináriumot tartottak a tudásegész, a tudásfragmentáció és a tudásrendszer problematikájáról. Vendégek voltak Prof. Kurt Röttgers (Hagen) és Prof. Pirmin Stekeler-Weithofer (Lipcse). A szeminárium programja és anyagai hozzáférhetők a http://www.fil.hu/tudrend/2004_sept_kutszem.htm URL alatt.

A fenti vendégek is részt vettek a „Kant und das Problem des Wissens” című, 2004. szeptember 24-én Pécsen tartott nemzetközi konferencián. A konferencia programja és anyagainak egy része hozzáférhető a következő URL alatt: http://www.fil.hu/highlights/pecs_kant/program.htm. 2004. október 25-én Nyíri Kristóf tartott előadást a *Culture and Employment in the European Information Society* című, Budapesten rendezett német szervezésű konferencián. Az előadás címe: „Network Culture and the Language of Multimedia”. Az előadás utalt az IHM–MTA projektekre, és felhasználta annak eredményeit.

Ez év elején a nyilvánosság számára is hozzáférhetővé vált a grafikai megjelenítő szoftver továbbfejlesztett változata. Mindenütt a világon küszködnek azzal a problémával, hogy hálózat-térképeket miképpen lehet úgy bemutatni, hogy azok a lokális összefüggéseket és a globális összképet egyszerre jelenítsék meg. A továbbfejlesztés rendkívül sikeresnek ígérkezik; meglehet, hogy a projekt munkatársai által kidolgozott képlet egyfajta áttörést jelent ezen a téren.

A Magyar Virtuális Enciklopédia-projekt keretében 2005 júniusáig mintegy 1150 címszó került fel a webre, a felkért vezető szakértők száma pedig negyvenötre bővült. A projektet az IHM finanszírozza.

Nyíri Kristóf projektvezető szavait idézve „sikeres kommunikáció- és tudományfilozófiai kísérletet hajtottunk végre. Bebizonyítottuk, hogy lehetséges nagy és igényes népszerű-tudományos anyagot sűrűn összekapcsolt kisméretű (kis képernyőn is egészben tanulmányozható) multimediális dokumentumok hálózatával közvetíteni. Megmutattuk továbbá, hogy a társadalom-, természet- és műszaki tudományok világa valójában egyetlen összefüggő tartományt alkot: a tudományok végtelen fragmentálódásáról szóló híradások hamisak, a »két kultúra« tana pedig pusztán mítosz”.